

DOI 10.32782/2786-8559/2024-5-19
УДК 332.14-026.17

Момот Сергій Вікторович

здобувач освітнього рівня доктор філософії,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0375-6407>

**НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ
В МЕЖАХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У статті проаналізовано роль українського бізнесу у досягненні Цілей сталого розвитку в умовах сучасних кризових явищ, зокрема військової агресії та пандемії COVID-19. Автори наголошують на необхідності інтеграції соціально відповідальної поведінки бізнесу в реалізацію національних і регіональних програм. Визначено ключові напрями, такі як подолання бідності, забезпечення якості освіти, поліпшення здоров'я та гендерна рівність, які можуть бути ефективно реалізовані за активної участі підприємств. Обґрунтовано, що активізація співпраці бізнесу з органами влади є критичною для відновлення економіки у повоєнний період та досягнення Цілей сталого розвитку країни. Акцент зроблено на необхідності впровадження інновацій та підтримки соціальних ініціатив представників бізнес середовища для підвищення рівня життя населення і зміцнення економічної стабільності в регіонах країни.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, Цілі сталого розвитку, соціальна відповідальність бізнесу, стратегічний розвиток, відродження економіки.

Momot Serhii

Cherkasy State Technological University

**DIRECTIONS OF IMPLEMENTATION
OF SOCIALLY RESPONSIBLE BEHAVIOR BY MANAGEMENT
ENTITIES WITHIN THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

The article examines the role of Ukrainian businesses in achieving the Sustainable Development Goals in the context of contemporary crises, including military aggression and the COVID-19 pandemic. The authors emphasize the significance of incorporating socially responsible business practices into national and regional development programs, given the critical need for economic recovery and social stability. The study identifies key directions for corporate social responsibility, such as poverty alleviation, quality education, health improvement, and gender equality. For poverty alleviation, businesses can create new job opportunities, support small and medium-sized enterprises, and invest in local social infrastructure. By fostering employment and economic growth, these actions directly contribute to reducing poverty levels and enhancing the overall quality of life. For health improvement, the article recommends business investments in healthcare infrastructure, research, and innovation. Companies can play a significant role in enhancing healthcare services by funding medical research, building healthcare facilities, and promoting healthy lifestyles among their employees and the broader community. These measures can help reduce the prevalence of diseases, improve public health outcomes, and support the overall well-being of the population. In terms of quality education, the article suggests that businesses invest in educational infrastructure, collaborate with higher education institutions, and provide practical training for students. This engagement not only improves the educational standards of the region but also ensures the availability of a skilled workforce capable of driving innovation and economic growth. The authors highlight the importance of lifelong learning and continuous skill development, which are crucial for adapting to the rapidly changing demands of the global economy. Promoting gender equality is another critical area where businesses can make a substantial impact. The article outlines several strategies, including implementing equal employment policies, supporting women's entrepreneurship, and fostering a balanced work-life environment. By addressing gender disparities and empowering women in the workplace, companies can contribute to a more inclusive and equitable society, which in turn strengthens the economic and social fabric of the nation. The study highlights the potential of socially responsible business practices to drive positive change and contribute significantly to the nation's resilience and progress in the face of ongoing challenges.

Keywords: economic entities, sustainable development goals, social responsibility of business, strategic development, revival of the economy.

Вступ. Спираючись на досвід функціонування економічної та соціальної сфер України протягом перших двадцяти двох років незалежності, що пройшли з моменту набуття країною суверенітету та до безпосереднього руйнівного удару першої хвилі негативного зовнішнього впливу 2014 р. (тобто період 1991-2013 рр.), можна зі всією впевненістю стверджувати, що досягти очікуваної результативності від жодної державної ініціативи в межах соціально-економічної політики (наприклад, документи такого типу, як державна політика у сфері сприяння розвитку, економічні програми розвитку, цільові соціальні програми розвитку, концепція державної політики щодо розвитку, концепції підтримки та сприяння розвитку, концепції реформування, стратегії сталого розвитку, стратегії регіонального розвитку тощо) функціонування регіону і країни за різними аспектами та напрямками реалізації у повній мірі неможливо, якщо в основу її не буде покладено інтереси бізнесу та дієві заходи з мотивації активної участі суб'єктів господарювання у втіленні у життя таких проєктів. На державному та регіональному рівнях за цей час таких програм і концепцій було прийнято велику кількість, проте носили вони здебільшого декларативний характер і тому досягти помітних соціальних та економічних зрушень в Україні як на рівні окремого регіону, так і країни в цілому не вдалося. Навпаки, протягом цього періоду загострювалися кризові явища, що в результаті сприяло прояву таких негативних наслідків як посилення темпів депопуляції населення, зростання бідності та соціальної незахищеності населення, збільшення рівня захворюваності та скорочення середньої тривалості життя населення, падіння темпів зростання ВРП та ВВП, інфляція, екологічні проблеми тощо. У більшості випадків можливо було запобігти або суттєво скоротити прояви негативних наслідків та значно покращити соціально-економічну ситуацію в регіонах країни, якщо б було створено дієвий механізм взаємодії влади з бізнесом, активізовано важилі з мотивації керівництва суб'єктів господарювання до розуміння ними важливості переведення діяльності в площину соціальної відповідальності. Програм такого спрямування у той час реалізовано не було і навіть таке питання не виносилося на порядок денний, в наслідок чого бізнес здебільшого характеризувався інертністю до соціально-економічних проблем суспільства. Ось чому хоча б наблизитися до виконання Цілей сталого розвитку в Україні протягом перших двадцяти двох років незалежності країни було завданням, яке майже неможливо було виконати.

Починаючи з 2014 р. економіка України підверглася трьом потужним зовнішнім негативним впливам, пов'язаним з різними масштабами військової агресії РФ та пандемією COVID-19, які одночасно спонукали бурхливу соціально відповідальну

реакцію українського бізнесу, що була реалізованою в різних проявах залежно від поточної необхідності – від гуманітарної допомоги і до допомоги армії. Ця реакція у кожному епізоді була викликана гострою фазою кризи і очікувати, що вона протримається і по завершенні дії кризових явищ, скоріш за все, недоречно. Саме тому, з метою більш швидкого виведення економіки країни з кризового стану, мають бути розробленими контури соціально відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, орієнтація на які сьогодні та в повоєнний період дозволить збільшити вклад бізнесу у відновлення соціально-економічної сфери України та досягнення Цілей сталого розвитку.

Матеріали та методи. Роль представників бізнес-середовища у досягненні Цілей сталого розвитку останніми роками дуже часто стає темою досліджень українських науковців, оскільки саме ця тематика сьогодні має високий потенціал як з теоретичного, так і з практичного боків. При цьому, науковці акцентують увагу на важливості різних аспектів соціально відповідальної поведінки бізнесу в умовах сталого розвитку. Так, П. Перерва, Л. Шаульська та Т. Кобелева обґрунтовують необхідність відслідковування, моніторингу та вчасного реагування на ймовірні підприємницькі ризики бізнесу, що має стати основою досягнення ознак сталого розвитку території [1]. М. Руда наголошує на значущості проривних інновацій при створенні соціально ефективної моделі бізнесу [2]. С. Цевух доводить доцільність закладання в основу дієвої бізнес-моделі сучасності принцип циркулярності як умову досягнення вимог сталого розвитку [3]. А. Нагієва в якості основного інструменту сталого розвитку розглядає зелений маркетинг [4]. О. Другова наголошує на необхідності активізації такого інструменту реалізації Цілей сталого розвитку, як соціальне підприємництво [5]. Ведуться також дослідження більш комплексного характеру, в яких науковці здійснюють пошук відповідей на питання стосовно того, як соціально відповідальна поведінка суб'єктів господарювання регіону дозволяє пришвидшити досягнення тенденцій сталого розвитку території і що це дозволяє в кінцевому рахунку отримати бізнесу. Саме до такої групи досліджень слід віднести праці А. Гречко, О. Захарової, О. Очеретяна, Г. Сиротюк, О. Шульги [6-8].

Не зважаючи на досить інтенсивні дослідження, які ведуть українські науковці останніми роками в межах обраної нами тематики, залишається не до кінця розкритим питання щодо обґрунтування потенційних напрямів реалізації суб'єктами господарювання соціально відповідальної поведінки в межах кожної Цілі сталого розвитку, реалізація яких на практиці має стати умовою соціально-економічного, екологічного й демократичного оздоровлення суспільства.

Мета статті. Обґрунтування можливого спектру напрямів реалізації суб'єктами господарювання соціально відповідальної поведінки в межах Цілей сталого розвитку.

Результати. Залежно від соціально-економічного розвитку країни, рівня прибутковості й ступеня фінансової свободи безпосереднього представника ділового середовища регіону спектр потенційно можливих ініціатив соціального характеру, який він може застосувати на практиці, реалізуючи власну потребу у соціальній відповідальності, може бути доволі широким та різномірним. Разом з тим, орієнтуючись на критерії об'єктивності, доцільності, економічності та враховуючи наше прагнення встановити лише потенційні контури соціально відповідальних ініціатив представників бізнесу, зупинимось на тих основних проявах соціально відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, які найбільшим чином сприяють досягненню тієї чи іншої Цілі сталого розвитку та ведуть до швидкого оздоровлення економіки регіону. При цьому слід акцентувати увагу читача на тому, що роль суб'єктів господарювання в реалізації кожної з сімнадцяти Цілей сталого розвитку [9] як в межах регіону або країни, так і в межах планети в цілому, є ключовою та визначальною. Проте, орієнтуючись на обмеження щодо граничного обсягу статті, зупинимось лише на висвітленні основних напрямів можливої участі представників ділового середовища країни в реалізації безпосередньо перших п'яти Цілей сталого розвитку. Вибір цілей також не є випадковим, обрані підряд цілі мають додатково продемонструвати важливість залучення представників ділового середовища до всіх без виключення складових досягнення тенденцій сталого розвитку в економіці країни. Особливо це є актуальним для економіки України, яка сьогодні вимушено перебуває у стані війни і в повоєнний період буде потреба у суттєвому відновленні всіх аспектів функціонування держави на нових засадах, орієнтованих на сталий розвиток.

Загальносвітові зусилля у справі боротьби з бідністю (Ціль 1. Подолання бідності – No poverty) виступають важливою умовою досягнення принципів соціальної справедливості й гідності людини, економічного процвітання й гідної якості життя та добробуту населення, глобальної стабільності, розвитку людського капіталу та захисту довкілля, що робить цей процес пріоритетом для усього світу. Суб'єкти господарювання регіону мають широкий арсенал інструментів та можливостей для активного долучення до боротьби з бідністю через різні соціальні, економічні, політичні та екологічні ініціативи, які вони реалізують як в межах території функціонування своїх виробничих потужностей, так і в країні або світі в цілому. Основні й найбільш

використовувані напрями участі бізнесу в реалізації першої цілі наведено на рис. 1.

Отже, зусилля бізнесу у боротьбі з бідністю мають бути спрямовані на створення нових робочих місць, підтримку малого та середнього бізнесу, активізацію проєктів соціальної спрямованості в межах власної політики соціальної відповідальності та інвестиції в соціальну інфраструктуру регіону.

Загальносвітові зусилля у справі боротьби з голодом (Ціль 2. Подолання голоду – Zero hunger) виступають ключовою умовою виконання базових прав людини, збереження життя та здоров'я населення, нагромадження людського капіталу, забезпечення тенденцій соціально-економічного та сталого розвитку території, досягнення соціальної стабільності й зменшення конфліктів. Ключовим фактором реалізації даної цілі виступає досягнутий рівень розвитку аграрного сектору економіки як окремої країни, так і світу в цілому. З цією метою бізнесу важливо докладати зусиль до запровадження інноваційних технологій в аграрний сектор, що б дозволило підвищити рівень продуктивності праці, зберегти екосистему і поступово нарощувати якість сільськогосподарської продукції. Основні, найбільш дієві та використовувані напрями участі бізнесу в реалізації другої цілі наведено на рис. 2.

Отже, основні зусилля представників ділового середовища у справі подолання голоду можуть бути спрямованими на зростання результативності функціонування аграрного сектору в регіоні, інвестування у підвищення якості освіти та професійної підготовки персоналу для аграрної сфери регіону та комплексного розвитку сільських територій регіону і країни.

Цілями загальносвітових зусиль, спрямованих на підвищення рівня здоров'я та благополуччя населення (Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя – Good health and well-being), виступають зменшення ймовірності поширення найбільш загрозливих захворювань (що особливо є актуальним у світлі пережитої світом пандемії COVID-19), підвищення якості життя людини, досягнення соціальної стабільності і скорочення нерівності в суспільстві, зменшення економічних витрат країн, підтримка економічного зростання та розвиток людського потенціалу території, збільшення продуктивності та ефективності виробничих процесів, зміцнення суспільних зв'язків і соціального капіталу. Для того, щоб підвищити ймовірність виконання цієї мети, в країні має бути цілеспрямовано поширеним культ здорового способу життя, закріпленими навички конструктивної турботи про власне здоров'я та благополуччя своїх близьких. Важливо також розвивати такі навички, як життєздатність, стресостійкість і психологічна гнучкість. Першочергово слід

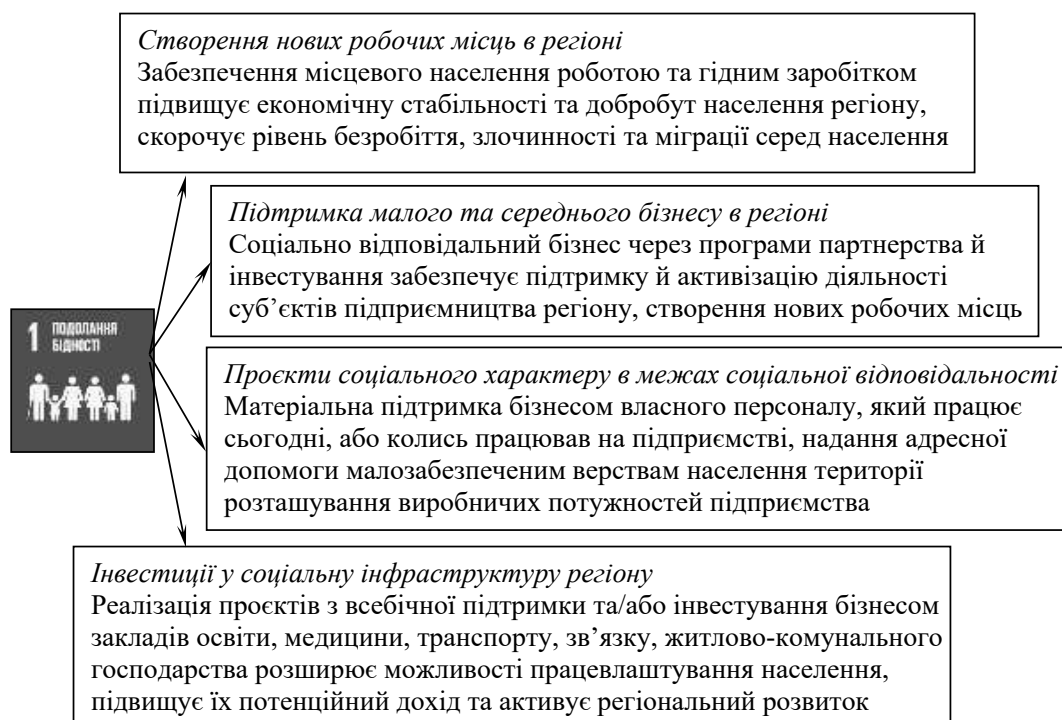

Рисунок 1 – Основні напрями прояву соціально відповідальної поведінки суб'єктами господарювання задля реалізації Цілі 1. Подолання бідності

Джерело: складено автором

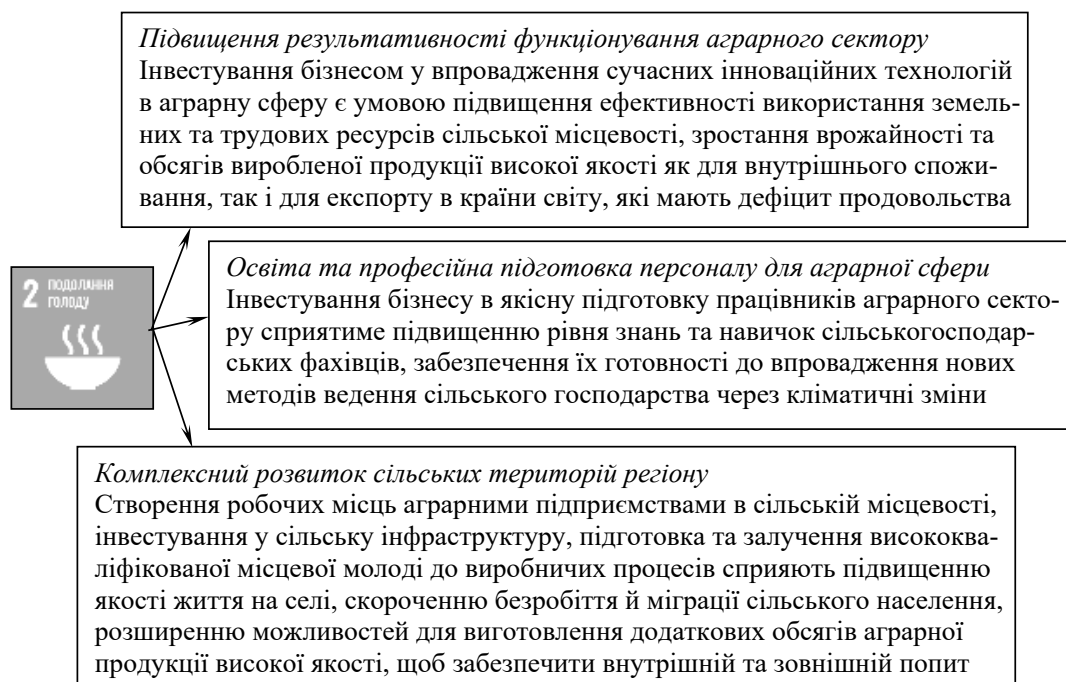

Рисунок 2 – Основні напрями прояву соціально відповідальної поведінки суб'єктами господарювання задля реалізації Цілі 2. Подолання голоду

Джерело: складено автором

зосередити увагу на підвищенні якості підготовки представників медичних спеціальностей з метою навчання їх мислити інноваційно, аналітично та критично, розробляти та застосовувати новітні

і навіть проривні методи лікування, діагностики та профілактики захворювань. Основні, найбільш дієві та використовувані напрями участі бізнесу в реалізації третьої цілі наведено на рис. 3.

Отже, основні зусилля представників ділового середовища у справі забезпечення міцного здоров'я та благополуччя людини мають бути сконцентрованими на інвестуванні у підвищення якості послуг у сфері охорони здоров'я, реалізацію соціальних ініціатив в межах соціальної відповідальності бізнесу та розробку інноваційних рішень для сфери охорони здоров'я.

Загальноосвітні зусилля у справі підвищення якості освіти (Ціль 4. Якісна освіта – Quality education) виступають ключовою умовою формування критичного мислення та громадянської свідомості у населення, покращення здоров'я та благополуччя, досягнення гендерної рівності, подолання бідності та нерівності, забезпечення сталого економічного зростання, нагромадження людського капіталу, сприяння інноваціям і науковому прогресу, зменшення соціальних конфліктів та підтримки миру, захисту довкілля. Критерієм якості освіти на всіх її рівнях має стати надання слухачам всіх вікових груп та подальше закріплення на практиці тих ключових навичок майбутнього, які дозволять максимально досягти країною цілей сталого розвитку та наблизитися до побудови Industry 4.0. Забезпечити виконання цього критерію буде можливо на тому підґрунті, що викладачі та вчителі будуть самі результативно демонструвати навички наукової діяльності та інноваційної праці. Важливими навичками мають також стати здатність до активного навчання протягом всього життя та аналітичне

мислення. Основні, найбільш дієві та використовувані напрями участі бізнесу в реалізації четвертої цілі наведено на рис. 4.

Отже, основні зусилля представників ділового середовища у справі підвищення якості освіти в регіоні і країні мають бути спрямованими на підвищення якості загальної середньої та профільної освіти в регіоні, нагромадження людського капіталу на підприємстві та проведення спільних наукових досліджень інноваційного характеру разом з представниками закладів вищої освіти регіону.

Загальноосвітні зусилля у справі забезпечення гендерної рівності (Ціль 5. Гендерна рівність – Gender Equality) виступають ключовою умовою досягнення справедливості і захисту прав людини, запобігання гендерного насильства, зниження бідності, зміцнення здоров'я та добробуту населення, підвищення якості прийняття рішень, нагромадження людського капіталу, економічного розвитку і зростання, інклюзивного та сталого розвитку суспільства.

На особистісному рівні наблизитися до виконання цієї цілі дозволить одночасний розвиток як в жінок, так і в чоловіків таких важливих навичок, як лідерство, комунікабельність, здатність до роботи в команді, психологічна стійкість, креативність, самомотивація, прагнення досягти поставленої мети. Основні, найбільш дієві та використовувані напрями участі бізнесу в реалізації п'ятої цілі наведено на рис. 5.

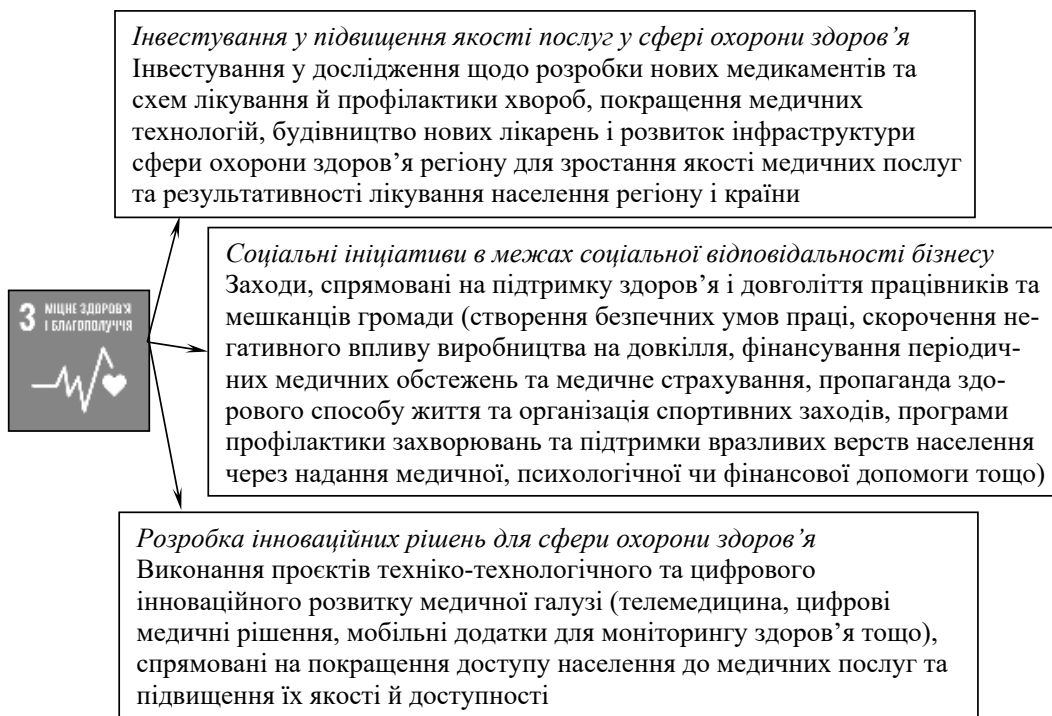

Рисунок 3 – Основні напрями прояву соціально відповідальної поведінки суб'єктами господарювання задля реалізації Цілі 3. Міцне здоров'я і благополуччя

Джерело: складено автором

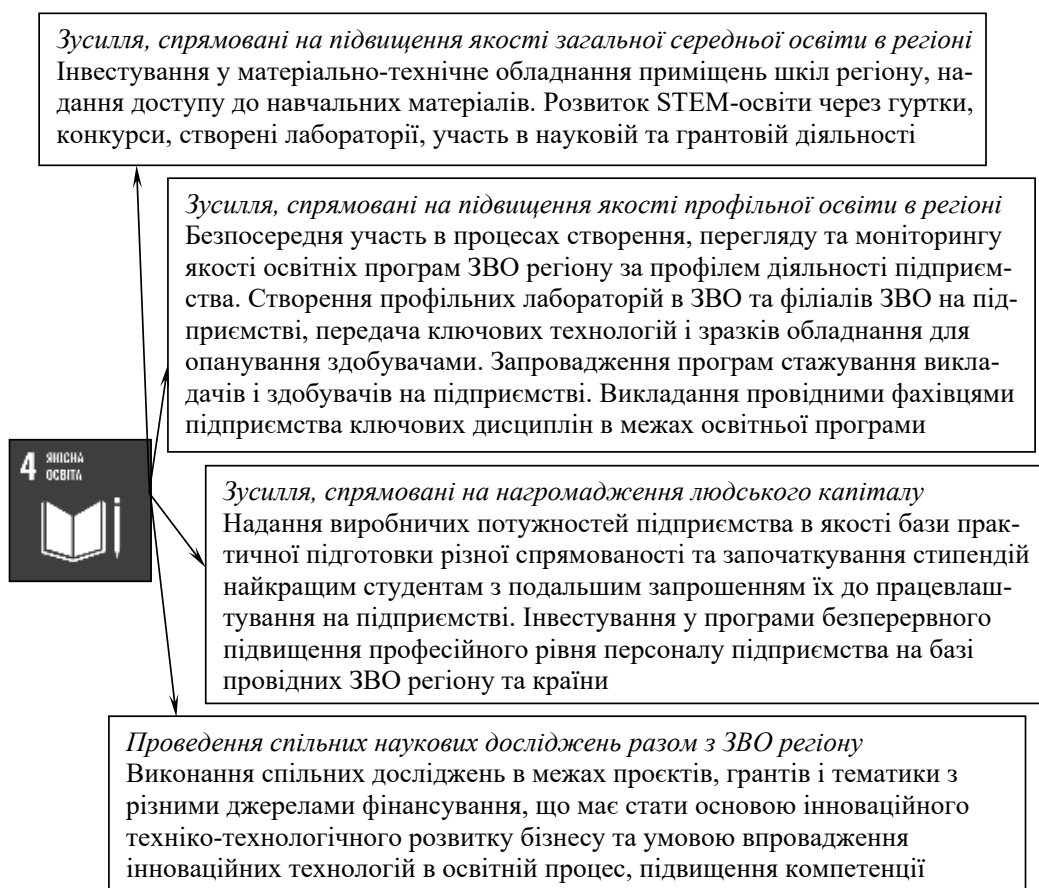

Рисунок 4 – Основні напрями прояву соціально відповідальної поведінки суб'єктами господарювання задля реалізації Цілі 4. Якісна освіта

Джерело: складено автором

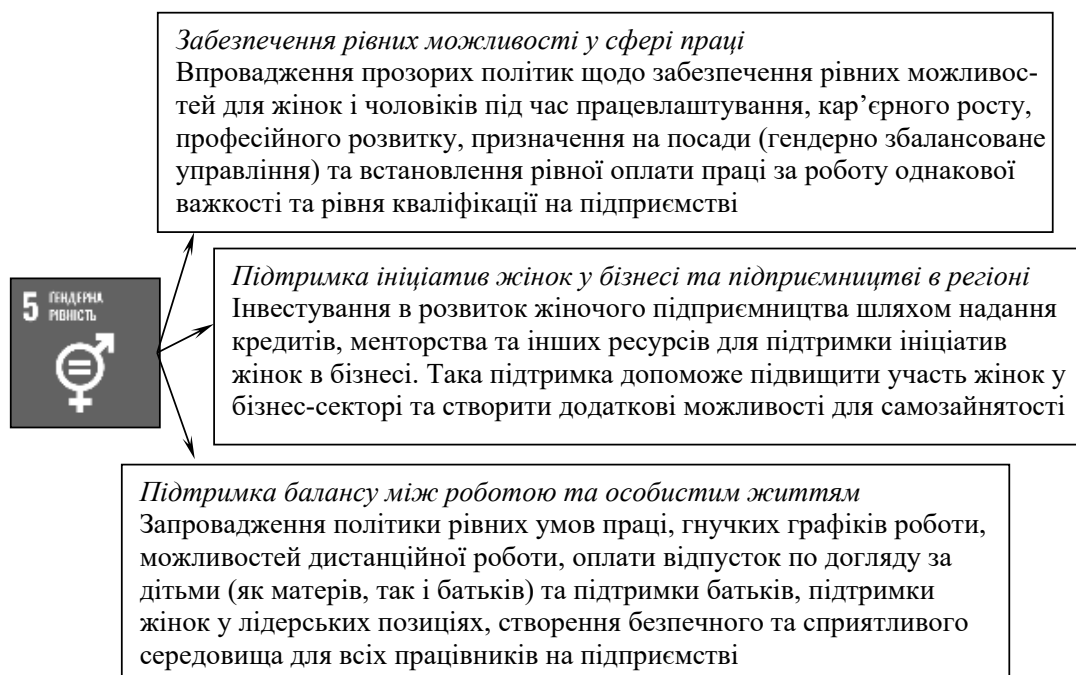

Рисунок 5 – Основні напрями прояву соціально відповідальної поведінки суб'єктами господарювання задля реалізації Цілі 5. Гендерна рівність

Джерело: складено автором

Отже, основні зусилля представників ділового середовища у справі забезпечення гендерної рівності мають бути спрямованими на забезпечення рівних можливостей у сфері праці в межах підприємства, підтримка ініціатив жінок у бізнесі та підприємстві в регіоні та підтримки балансу між роботою та особистим життям для всіх без виключення працівників підприємства.

Висновки. Проведене дослідження досить красномовно доводить, що представники бізнес середовища регіону і країни, незалежно від виду їх діяльності, розміру підприємства та досягнутого рівня прибутковості, мають потужний вплив на реалізацію проголошених ООН Цілей сталого розвитку, принаймні на рівні регіону, де розташовано їх виробничі потужності. Проте для цього суб'єкти господарювання мають бути соціально відповідальними та активно реалізовувати проекти соціальної та екологічної спрямованості

на підприємстві та в місцевій громаді. Нажаль переважна більшість представників українського бізнесу не демонструють своєї соціально активної позиції через цілу низку суб'єктивних та об'єктивних причин. За таких обставин роль активатора та мотиватора мають взяти на себе органи регіональної влади та місцевого самоврядування, які б мали активно проводити політику залучення представників бізнесу до розв'язання соціальних проблем регіону і створення можливостей для підвищення рівня і якості життя населення. Особливо це є актуальним і важливим під час війни, коли щоденно відбуваються негативні впливи на життя й здоров'я українців. Саме тому створенню механізму активізації ініціатив соціального характеру суб'єктів господарювання в межах їх соціально відповідальної поведінки і мають бути присвяченими подальші дослідження.

Література:

1. Перерва П.Г., Шаульська Л.В., Кобелева Т.О. Формування та використання системи моніторингу підприємницьких ризиків як запорука сталого розвитку бізнес-структур. *Економіка і організація управління*. 2023. Вип. 1. С. 34-44.
2. Руда М.В. Disrupt Framework як основа побудови бізнес-моделі підприємства на засадах підричних інновацій в умовах сталого розвитку. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2022. Vol. 4, numb. 2. С. 94-103.
3. Цевух С.М. Особливості циркулярних бізнес-моделей у рамках забезпечення сталого економічного розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки*. 2023. № 11(1). С. 142-148.
4. Нагієва А.І. Бізнес-орієнтація на зелений маркетинг як інструмент забезпечення сталого розвитку. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 158-163.
5. Другова О.С. Соціальне підприємництво: шлях до сталого розвитку бізнесу та суспільства. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4. С. 945-958.
6. Гречко А.В., Очеретяна О.В. Вплив складових сталого розвитку на підвищення ефективності підприємництва в умовах регіональних бізнес-трансформацій. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 4. С. 75-79.
7. Сиротюк Г. Взаємозв'язок між соціальною відповідальністю та сталістю розвитку бізнесу. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16, № 3-4. С. 27-35.
8. Захарова О.В., Шульга О.О. Роль соціально відповідального бізнесу в реалізації цілей сталого розвитку. *Інтелект XXI*. 2023. № 4. С. 70-76.
9. Глобальні цілі сталого розвитку. 2015-2030. ПРООН Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>

References:

1. Pererva, P.G., Shaulska, L.V., Kobleva, T.O. (2023). Formation and use of a system for monitoring business risks as a guarantee of sustainable development of business structures [Formuvannja ta vykorystannja systemy monitorynghu pidpryjemnyckjykh ryzykiv jak zaporuka stalogho rozvytku biznes-struktur]. *Ekononika i orghanizacija upravlinnja*, 1, 34-44.
2. Ruda, M.V. (2022). Disrupt Framework as a basis for building a business model of an enterprise based on disruptive innovations in conditions of sustainable development [Disrupt Framework jak osnova pobudovy biznes-modeli pidpryjemstva na zasadakh pidryvnykh innovacij v umovakh stalogho rozvytku]. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*, 4 (2), 94-103.
3. Tsevukh, S.M. (2023). Features of circular business models in the framework of ensuring sustainable economic development [Osoblyvosti cyrkuljarnykh biznes-modelej u ramkakh zabezpechennja stalogho ekonomichnogho rozvytku]. *Mizhнародnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*. *Serija: Ekonomichni nauky*, 11(1), 142-148.
4. Nagieva, A.I. (2023). Business orientation on green marketing as a tool for ensuring sustainable development [Biznes-orijentacija na zelenyj marketyngh jak instrument zabezpechennja stalogho rozvytku]. *Ekononichnyj prostir*, 184, 158-163.
5. Drugova, O.S. (2024). Social entrepreneurship: the path to sustainable development of business and society [Socialjne pidpryjemnyctvo: shljakh do stalogho rozvytku biznesu ta suspiljstva]. *Suspiljstvo ta nacionaljni interesy*, 4, 945-958.
6. Grechko, A.V., Ocheretyana, O.V. (2023). The influence of the components of sustainable development on increasing the efficiency of entrepreneurship in the conditions of regional business transformations [Vplyv skladovykh stalogho

rozvytku na pidvyshhennja efektyvnosti pidpryjemnytva v umovakh rehionalnykh biznes-transformacij]. *Naukovyj pohlyad: ekonomika ta upravlinnja*, 4, 75-79.

7. Syrotyuk, G. (2023). Relationship between social responsibility and sustainability of business development [Vzajemov'jazok mizh socialjnoju vidpovidalnistju ta stalistju rozvytku biznesu.]. *Aghrarna ekonomika*, 16 (3-4), 27-35.
8. Zakharova, O.V., Shulga, O.O. (2023). The role of socially responsible business in the implementation of sustainable development goals [Rolj socialjno vidpovidal'nogho biznesu v realizaciji cilej stalogho rozvytku]. *Intelekt XXI*, 4, 70-76.
9. Sustainable Development Goals. (2015). Available at: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

Стаття надійшла до редакції 21.05.2024 р.
